

**БАНК ТИЗИМИДА БУХГАЛТЕРИЯ ИШЛАРИНИ ТАШКИЛ
ҚИЛИШ МАСАЛАЛАРИ**

Ибрагимов Абдугапур Каримович

*Банк-молия академияси “Бухгалтерия ҳисоби
ва аудит” кафедраси профессори*

Алимджанова Ойдин Нодировна

Банк-молия академияси магистранти

Ўзбекистон Республикаси миллий иқтисодиётининг ривожланишида банклар алоҳида ўрин эгаллайди. “Банклар ва банк фаолияти тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Қонунига асосан, “банк – тижорат ташкилоти бўлиб, банк фаолияти деб ҳисобланадиган қуйидаги фаолият турларини амалга оширадиган юридик шахсдир:

– юридик ва жисмоний шахслардан омонатлар қабул қилиш ҳамда қабул қилинган маблағлардан таваккал қилиб кредит бериш ёки инвестициялаш учун фойдаланиш;

– тўловларни амалга ошириш”

Банк фаолиятида, юқорида санаб ўтилган операцияларни бажариш жараёнида пул маблағларининг ҳаракати ва уларнинг манбалари ҳақидаги маълумотларни йиғишда бухгалтерия ҳисоби катта ўрин тутadi. Бухгалтерия ҳисоби маълумотларидан фойдаланган ҳолда банкнинг актив ва пассив операциялари режалаштирилади. Банклардаги консолидациялашган молиявий ҳисоботларнинг натижаси банкнинг молиявий ҳолатини кўрсатади ва банк раҳбарларига банк ишини ривожлантиришда аниқ чора ва тадбирлар ишлаб чиқишга шароит яратади. Бунда тижорат банки Кенгаши томонидан қабул қилинган ҳисоб сиёсати асосида банкларда бухгалтерия ҳисоби ташкил қилинади, тегишли операциялар счётларда акс эттирилади ва операцияларни амалга ошириш механизми яратилади. Тижорат банкининг хусусиятига кўра бухгалтерия ҳисоби ва кунлик баланс орқали банк ходимларининг кунлик иш жараёнларида ҳамда операцияларни бухгалтерия ҳисобида ва тегишли счётларда акс эттириш амалга оширилади.

Ўзбекистон Республикаси тижорат банкларида бухгалтерия ҳисобини ташкил қилишнинг асосий йўналишлари белгилаб берилган бўлиб, улар қуйидагилардан иборатдир:

а) Ўзбекистон Республикаси қонунчилигига асосан банк ҳисобида тегишли операцияларни акс эттирилиши ва уларни Қонунчиликка мос келишлиги;

б) бухгалтерия ҳисобини ва консолидациялашган молиявий ҳисоботни молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартларига асосан юритилишини ташкил қилиш;

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

с) тижорат банкининг ўз амалиётидан келиб чиқиб, кунлик содир бўлган операцияларни ҳисобга олган ҳолда бухгалтерия ҳисобини ташкил қилиш ва кунлик балансни тузиш;

д) ҳар бир тижорат банклари томонидан бухгалтерия ҳисобини юритиш ва ҳисоб сиёсатини ишлаб чиқишда Ўзбекистон Республикаси Марказий банки томонидан белгилаб берилган умумий йўриқнома ва низомларга ва молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартларига риоя қилган ҳолда ташкил этиш.

Банкларда бухгалтерия ҳисобини ташкил этиш асослари Ўзбекистон Республикасининг “Бухгалтерия ҳисоби тўғрисида”ги Қонунида ўз ифодасини топган. Ушбу қонундан келиб чиққан ҳолда банкларда бухгалтерия ҳисобини юритишнинг методологик асослари қуйидагилар ҳисобланади:

1) хўжалик фаолияти ҳақидаги маълумотларни дастлабки ҳужжатларда акс эттириш;

2) хўжалик операцияларини, банк мулкни пулдаги ифодасини белгилаш;

3) барча операцияларни икки ёклама ёзув асосида гуруҳлаш, бунда ёзувларни ҳисобварақлар режасидаги тегишли синтетик ва аналитик счётлар асосида юритиш;

4) ҳисоб-китоб ва бошқа операциялар бўйича кун охирида якуни бўйича банк молиявий фаолиятига тавсиф бериш, яъни кунлик банк балансини тузиш.

Банкларда бухгалтерия ишини ташкил этиш асослари бўйича қуйидаги ҳуқуқий ва меъёрий ҳужжатлар асос қилиб олинади:

1. Ўзбекистон Республикасининг “Ўзбекистон Республикаси Марказий банки тўғрисида”ги Қонуни;

2. Ўзбекистон Республикасининг “Банклар ва банк фаолияти тўғрисида”ги Қонуни;

3. Ўзбекистон Республикасининг “Бухгалтерия ҳисоби тўғрисида”ги Қонуни;

4. “Ўзбекистон Республикаси банкларида бухгалтерия ҳисобини юритиш ва бухгалтерия ишларини ташкил қилиш тартиби тўғрисида”ги йўриқномаси;

5. Ўзбекистон Республикаси Марказий банкининг бошқа меъёрий ҳужжатлари.

Банкларда бухгалтерия ҳисобини ташкил қилиш қоидалари “Ўзбекистон Республикаси банкларида бухгалтерия ҳисобини юритиш ва бухгалтерия ишларини ташкил қилиш тартиби тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Марказий банки Бошқарувининг 2008-йил 3-майдаги 11/5-сонли қарори билан тасдиқланган йўриқномада батафсил ёритилган.

Ушбу йўриқномада бухгалтерия ҳисобини юритиш қоидалари, бухгалтерия апаратининг структураси берилган, банк операциялари ҳисобини юритиш ва уларни назорат қилиш қоидалари кўрсатилган, мижозларга хизмат кўрсатиш ҳамда ҳужжатлар айланишини йўлга қўйиш усуллари тўғрисида кўрсатмалар берилган. Бундан ташқари, бухгалтерияда консолидациялашган молиявий ҳисоботларни тузиш ҳамда молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартларига асосланган ҳолда бошқа банк операцияларини бажариш ҳажмлари ва тартиби белгилаб олинади.

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

Тижорат банкларида бухгалтерия ҳисоби ва консолидациялашган молиявий ҳисоботлари олдида бир қатор вазифалар қўйилган:

- ҳисоб-китоблардаги маблағлар айланишини тезлаштириш, мижозларга тез ва пухта хизмат кўрсатиш;
- ҳисоб-китоб, касса, валюта, кредит ҳамда бошқа банк операцияларини тўғри бажариш;
- бажарилган операциялар бухгалтерия ҳисоби ва ҳисоботида ўз вақтида ҳамда аниқ акс эттирилишини таъминлаш;
- банкдан чиқадиган ҳужжатларни белгиланган тартибда расмийлаштириш ва бунинг натижасида бу ҳужжат борган жойда улардан фойдаланишни имкониятини янада кенгайтириш, шунингдек, бошқа банкларда ана шу ҳужжатлар билан операциялар бажарилаётганда ҳамда улар томонидан хизмат кўрсатилаётган мижозлар ҳисобварақларининг ҳисоби юритилаётганда йўл қўйилиши мумкин бўлган хатоларнинг, ғайриқонуний ҳатти-ҳаракатларнинг олдини олиш;
- банкдага мавжуд сақланаётган пул маблағлари, моддий бойликлар, шунингдек, қатъий ҳисобот бланкаларининг кам чиқиш ёки ортиқча сарфлаб юборилишининг олдини олиш;
- тижорат банклари томонидан фаолияти натижасида бажарилаётган операциялар банк мансабдор шахсларининг қонунига зид ҳатти-ҳаракатлар қилган, моддий бойликлар ва бошланғич ҳужжатлар йўқотиб қўйилган ҳолларда улар жавобгарлигини белгилаш;
- операциялар бажарилиши, расмийлаштирилишининг қонунийлиги ва тўғрилигини кейинчалик текшириш ва маълумотлар олиш имкониятини яратиш;
- банкда иш куни тартибига қатъий риоя қилиш;
- замонавий компьютер техникаси воситаларидан кенг фойдаланиш асосида банк операцияларини бажариш учун меҳнат ва маблағ сарфини камайтириш ва бошқалар.

ҲОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР:

1. Ўзбекистон Республикасининг “Бухгалтерия ҳисоби тўғрисида”ги Қонуни. – Т.; 2016-йил
2. Ибрагимов А.К. ва бошқ. Халқаро молиявий ҳисобот стандартлари асосида банкларда бухгалтерия ҳисоби. Ўқув қўлланма. – Тошкент:2010. -272б.
- 3.Тижорат банкларида молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартлари: Дарслик,/А.К.Ибрагимов, З.А.Умаров, К.Р.Хотамов, Н.К.Ризаев. – Тошкент:Иқтисодиёт ва молия, 2020. -560б.
4. Ибрагимов А.К. ва бошқалар. Тижорат банклари ташқи аудитида халқаро молиявий ҳисобот стандартларини жорий этиш методологияси. Монография, 2011. -188б.
5. Ибрагимов А.К. ва бошқалар. Халқаро молиявий ҳисобот стандартлари асосида банкларда бухгалтерия ҳисоби. Ўқув қўлланма. –Т.:Молия,
6. Asgeir B. Torfason, Cash flow accounting in banks – a study of practice. Bohus, Sweden, 2014, 320p.

